

трудового процесу (в колонії ім. В. Короленка – І. Коберського, у колонії ім. М. Горького – М. Фере). Про високу результативність виховної роботи дитячих закладів свідчить і той факт, що установи відмовилися від посад вихователів – колонія ім. В. Короленка у 1928 р., заклад А. Макаренка – у 1930 р.

Отже, висвітлений досвід виховання безпритульних дітей на Полтавщині 20 – 30-х рр. ХХ ст. потребує сьогодні не лише згадування, але й творчої екстраполяції і популяризації з урахуванням умов ХХІ століття.

Список використаної літератури

1. *Ващенко Г.* Конференція робітників установ соціального виховання закритого типу в м. Полтава / Г. Ващенко // Шлях освіти. – 1926. – №2. – С. 14 – 29.
2. *Ващенко Г.* Умови родинного життя і дитячі правопорушення / Г. Ващенко // Наше слово. – 1928. – №1. – С. 23 – 26.
3. *Крамущенко Л. В.* Послідовник В. Г. Короленка в соціальному захисті дітей / Л. В. Крамущенко // Рідний край. – 2000. – №2. – С. 86 – 89.
4. *Макаренко А. С.* Педагогические сочинения 1922 – 1936 гг. // Пед. соч.: В 8 т. / Сост. Л. Ю. Гордин, А. А. Фролов. – М. : Педагогика, 1983. – Т.1. – 336 с.
5. *Маро.* К вопросу о трудовой организации беспризорных / Маро // Путь просвещения. – 1924. – №4 – 5. – С. 212 – 219.
6. *Остроменецкая Н.* Навстречу жизни. Колония им. М. Горького / Н. Остроменецкая // Народный учитель. – 1928. – №1. – С. 42 – 47.
7. *Сумный С.* Имени большого человеколюбца / С. Сумный // Народный учитель. – 1928. – №10. – С. 38 – 49.

Леся ПЕТРЕНКО

КОНЦЕПЦІЯ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ У СПАДЩИНІ ГРИГОРІЯ ВАЩЕНКА

Необхідною передумовою національно-державного відродження України є успішне проведення реформування вітчизняної системи освіти і виховання з орієнтацією на європейське майбутнє країни. Першочергової актуальності набирає необхідність духовно-морального вдосконалення особистості.

Важливо наголосити, що епоха, в яку жив і творив Г. Ващенко, характеризувалася досягненнями Української революції 1917-1921 рр., встановленням комуністичного режиму в СРСР, загостренням міжнародних відносин, які привели до Другої світової війни, що супроводжувалося зубожінням народу, розрухою, знищенням історичних і культурних пам'яток, укріпленням комуністичної ідеології в країнах Європи.

Завдяки аналізу історико-педагогічної літератури з'ясовано, що передбачаючи неминуче падіння комуністичного режиму в Україні, вірячи в постання незалежної держави, залишаючись палким патріотом своєї Батьківщини, відданим національній ідеї, використовуючи власний багатий педагогічний досвід, Г. Ващенко працює над реалізацією смисложиттєвої наукової ідеї – *творенням національної української системи освіти і виховання, ключовим стержнем якої є виховний ідеал, формотворчою основою виступає висока духовність і моральні чесноти українського народу.*

Важливо наголосити, що він уперше у вітчизняному науковому просторі вибудував повновартісну, духовно спрямовану педагогічну концепцію виховання, яка направлена на національне самоствердження, плекання гордої, сильної, мужньої нації.

Аналіз наукових праць Г. Ващенка дає підстави для висновку, що ціннісно-смисловим орієнтиром *концепції духовно-морального виховання особистості виступає:*

- 1) спрямування особистості до виховного ідеалу, який є стержнем національної системи виховання;
- 2) організація виховного ідеалу на загальнолюдських та національних цінності;

3) орієнтація на християнські традиції.

Згідно поглядів Г. Ващенка, духовно-моральне виховання включає в себе сукупність духовних устремлінь людини до оволодіння ціннісним загальнолюдськими і національними категоріями, які відображають її потяг до виховного ідеалу. Моральність виступає як прояв дотримання норм, чеснот, закладених в засвоєній особистістю духовності і покликана через любов до людини спрямовувати її розвиток до Добра, Правди, Краси.

Г. Ващенко чітко усвідомлював, що ключовою категорією вихованості особистості є любов, свобода, готовність до служби Богові й Батьківщині.

Під духовно-моральним вихованням професор Г. Ващенко розумів вплив «на живу людську особистість» з метою надання допомоги вихованцеві в усій повноті розкрити кращі риси, дані йому природою, реалізувати те покликання, яке дане йому від Творця [3, с. 92]. Тобто, педагог покликаний сприяти його духовно-моральному становленню і формуванню моральних якостей (совісті, сорому, віри, надії, любові, відповідальності), моральної готовності до дії (чіткості у відношенні до проявів добра, зла, злочинів, готовності до відстоювання своєї позиції, подолання життєвих труднощів), моральної поведінки (готовності служити Богу і Батьківщині).

Питання духовності і моральності вчений розглядає у дусі християнського вчення про віру, надію і любов, про добро і зло. Релігію Г. Ващенко розглядає як складову частину духовно-морального виховання. Саме тут виявилась особливість світоглядної позиції педагога – поєднання релігії духовності та моралі людини, надання релігії найвищої санкції. На перше місце у виховання особистості Г. Ващенко ставить релігійність або виховання релігійного світогляду [2, с. 119]. Г. Ващенко вважав, що людина від природи релігійна: «віра в Бога є властивістю людської душі, вложеної в неї творцем» [4, с. 55].

У ході дослідження встановлено, що *метою* духовно-морального виховання визначалось вироблення у дітей активної життєвої позиції. Служіння Богові й Батьківщині як основна й найвища мета української молоді, вимагає від неї глибокого розуміння широких світових завдань, що їх ставить перед Україною історія, а також розуміння інших народів і діяльного співчуття їм та участі в спільній боротьбі за свободу [2, с. 94].

Отже, виходячи з поставленої мети, формулюємо *завдання духовно-морального виховання особистості* – як усвідомлення духовно-моральних цінностей і формування найкращих моральних норм, які спрямовують діяльність особистості до високої мети: правдивості, стриманості, почуття морального обов'язку, дисциплінованості й організованості, чесності й принциповості, життєрадісності й бадьорості, працьовитості, статевої стриманості, пошани до батьків і старших.

Виходячи з поглядів ученого на визначення мети виховання, як основного питання педагогіки, яке усвідомлюється як спрямування психічних, духовних, моральних якостей до оволодіння кращими зразками виховного ідеалу, то вони і визначають зміст виховного і навчального процесу, його форми, організацію життя дітей [5].

Зміст категорії «*духовно-моральне виховання*» будемо розглядати як сукупність цінностей загальнолюдського, національного, морально-релігійного, культуро-відповідного напрямів, завдяки яким в *концепції виховання* Г. Ващенка пріоритетними цінностями виступають рідна мова, патріотизм, народність, релігійні поняття, любов, готовність до служіння ідеалам краси, добра, істини, духовності, мораль.

Аналіз наукової літератури свідчить, що зміст виховання виступає як науково обґрунтована система загальнокультурних і національних цінностей і відповідна сукупність соціальнозначущих якостей особистості, що характеризують її ставлення до самої себе, до інших людей, до суспільства, до держави, до праці, природи, мистецтва [6, с. 320].

Що стосується змісту виховання, то Г. Ващенко у ряді праць висловлює свою прихильність до демократичних принципів виховання. Він заперечує авторитарність як в родинному, так і в громадському вихованні. Педагог зазначає: «...є дві протилежні системи виховання взагалі і родинного виховання зокрема. Перша система авторитарна, що тримає дітей в страхі перед батьками і педагогами» [2, с. 241]. Хиби такої системи відомі: вона виховує людей забитих, безініціативних, озлоблених. Тому виховання не повинно ламати насильно особистість дитини, не враховуючи його психічні властивості. Країні потрібні рішучі, ініціативні люди з сильним, вольовим характером, здатні ставити перед собою конкретні завдання і долати перешкоди при їх виконанні. Професор, розвиваючи свою думку, вказує на існування другої системи виховання – системи вільного виховання, яка відповідає засадам природовідповідності: «Вона дає дітям повну волю й заперечує справжнє керівництво ними з боку дорослих, обмежуючи роллю останніх до піклування про оточення, в якому діти могли б вільно розвиватись відповідно до своїх природних нахилів» [2, с. 241].

Г. Ващенко застерігає, що як суворе виховання, яке супроводжується суворими покараннями, так і надання дітям повної волі матимуть негативні наслідки [2, с. 242]. Тому педагог вважає, що природний шлях виховання лежить десь посередині: «... в сучасному вихованні українських дітей треба йти середнім шляхом: уникати зайвої суворости і непотрібних кар і в той же час не покладатись цілком на природу, а розумно керувати дітьми, рахуючись з їхніми природними нахилами і здібностями» [2, с. 243]. Отже, при утвердженні в суспільстві демократичних принципів життя, а значить і виховання дітей, в педагогіці привертається увага до дитини, розвитку її індивідуальних здібностей, можливостей, потреб. Г. Ващенко демонструє прихильність до реалізації ідеї індивідуального творчого підходу до діяльності дитини під керівництвом учителя.

Розв'язання завдань концепції духовно-морального виховання передбачалося на всіх рівнях і в усіх навчальних закладах шляхом визначення, розроблення і впровадження відповідного науково-методичного забезпечення. Науково-методичне забезпечення ми розглядаємо в контексті розроблення авторських технологій організації навчально-виховного процесу, які передбачають такі моменти: реалізацію наукових (визначених Г. Ващенко у монографії «Загальні методи навчання» принципів і правил дидактики) форм, методів і засобів навчання і виховання.

Провідна ідея духовно-морального виховання базувалася на усвідомленні необхідності:

- відродження, збереження та розбудови української національної системи освіти як ключової ланки виховання високодуховних, морально свідомих громадян;
- орієнтація на український виховний ідеал як взірець «свідомості своєї гідності або честі» [2, с. 184], національної гідності, принциповості, чесності;
- засвоєння загальнолюдських цінностей;
- опори на національні цінності.

У ході наукового пошуку встановлено, що в працях Г. Ващенко велика увага приділялась цьому питанню.

Головним *засобом виховання*, на думку Г. Ващенко, виступає освіта як засіб передачі учням знань, думок, почуттів, віковичного досвіду попередніх поколінь. Виховання, акцентує вчений, – це вироблення таких рис, які спонукатимуть людину до вироблення звичок поступати за християнськими законами добра.

При здійсненні виховання необхідно враховувати по-перше, розвиток духовних сил, який повинен відбуватися в єдності з моральним розвитком; по-друге, виховання «культури волі і почуттів» для спрямування сил людини до високої мети, але «одним із наймогутніших засобів до цього є знання» [5, с. 59], як допоможуть їй розкрити у всій красі образ Божий [4, с. 165].

Результати проведеного дослідження свідчать, що Г. Ващенко вперше в історії національної педагогіки обґрунтував феномен концепції духовно-морального виховання, який поєднав такі педагогічні та духовно-моральні явища, стани, процеси, як «патріотизм», «любов до Батьківщини», «служіння народу», «виховний ідеал», «національна гідність», мораль [1, с. 1].

Список використаної літератури

1. Богомолова М. Ю. Науково-методичні засади розвитку освіти в Україні в період реалізації концепції соціального виховання (20-30 рр. ХХ ст.). Вісник Черкаського університету : Педагогічні науки. 2017. № 5. С. 20-26.
2. Ващенко Г. Виховання волі і характеру: в 2 ч. Боффало; Мюнхен: Вид-во Спілки Української Молоді, 1957. Ч. 2: Педагогічна. 270 с.
3. Ващенко Г. Виховання волі і характеру: в 2 ч. Лондон : Вид-во Спілки Української Молоді, 1952. Ч. 1: Психологія волі і характеру. 256 с.
4. Ващенко Г. Виховний ідеал. Полтава: Полтав. вісник, 1994. Т. 1. 191 с.
5. Ващенко Г. Загальні методи навчання. Київ: УВС, 1997. 441 с.
6. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком-Інтер, 2008. 1040 с.

Ігор САВЕНКО

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДИЗАЙНЕРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Глобалізація та інтеграція українського суспільства в європейській освітній простір потребує кардинальних змін щодо якості підготовки майбутніх фахівців, котрі прагнуть здобути вищу педагогічну освіту за умови динамічного зростання вимог до професійної діяльності. Відповідно до Національної стратегії розвитку освіти, зокрема вищої освіти України у ХХІ ст., одним з пріоритетних її напрямів є гуманізоване, розвиваюче, особистісно-орієнтоване навчання, яке полягає у формуванні всебічно гармонійно розвиненої, інтелектуально-творчої особистості здатної до гнучкої адаптації в динамічному змінюваному світі, орієнтації у швидкоплинному інформаційному полі, до самостійного, творчого вирішення проблем, саморозвитку і активної участі у перетворенні навколишнього світу [5].

Професійна підготовка майбутнього вчителя технологій покликана реалізувати поставлені педагогічні завдання, завдяки інтеграції гармонійно узгоджених загальнотеоретичного, психолого-педагогічного, загальнотехнічного та навчально-методичного компонентів. Така цілісна система відіграє важливу роль у теорії та практиці професійної підготовки майбутнього вчителя технологій, зокрема, шляхом упровадження інноваційних освітніх технологій.

Питання професійної підготовки фахівця гостро стоїть перед різними галузями педагогічної науки. Проблеми фундаменталізації вищої освіти розглядали у своїх працях Н. Бідюк, Б. Камінський, С. Клепко, І. Козловська, Е. Лузик, Л. Пуховська, С. Романова. З'ясування окремих його аспектів підготовки вчителів технологій знайшло відображення у працях В. Андріяшина, І. Волощука, О. Гедвілла, В. Гетти, Р. Гуревича, О. Коберника, В. Курок, Є. Мегема, В. Моштука, Г. Терещука, В. Титаренко, Д. Тхоржевського, та інших дослідників. Широкий спектр вивчення змісту та методики підготовки вчителів технологій розглядається в дослідженнях Ю. Белової, Т. Демиденко, В. Кузьменка, Є. Кулика, Б. Сіменача, Б. Прокоповича, Г. Разумної, О. Сидоренка, Л. Хоменко, В. Юрженка та інших вчених, однак більшість досліджень проводилася в галузі порівняльної педагогіки.

Сучасна українська освіта в загальному контексті її модернізації визначається різноманітністю інновацій, пошуком нових педагогічних технологій та характеризується